

POSTANOWIENIE

Dnia 30 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Bojańczyk

w sprawie **T. P.**,
oskarżonego z art. 258 § 1 k.k. i in.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 30 maja 2023 r.,
z urzędu kwestii właściwości
w związku z wnioskiem obrońcy oskarżonego T. P.
adw. W. A.
o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w
postępowaniu odwoławczym,
na podstawie art. 646 zd. drugie *in principio* k.p.k. w zw. z art. 35 § 1 k.p.k.

p o s t a n o w i ł:

**stwierdzić swoją niewłaściwość i przekazać sprawę
w przedmiocie wniosku obrońcy do rozpoznania Wojskowemu
Sądowi Okręgowemu w Poznaniu.**

UZASADNIENIE

W dniu 3 kwietnia 2023 r. obrońca oskarżonego T. P. adw. W. A. na podstawie art. 190 ust. 4 Konstytucji w zw. z art. 626 § 2 k.p.k. wystąpił do Sądu Najwyższego z wnioskiem o zasądzenie na jego rzecz od Skarbu Państwa nieopłaconych kosztów obrony udzielonej oskarżonemu z urzędu w postępowaniu odwoławczym prowadzonym przed Sądem Najwyższym w sprawie o sygn. akt I KA 17/21, powiększonych o podatek VAT według obowiązującej 23% stawki „według stawek wynikających z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015r., poz. 1800)”, z uwzględnieniem kosztów przejazdu z P. do W. i z powrotem na rozprawę w dniu 5 maja 2022 r. (w wysokości 180 zł, po 90 zł w każdą stronę), załączając bilety kolejowe.

W uzasadnieniu wniosku obrońca oskarżonego wskazał powody jego złożenia na obecnym etapie postępowania, a mianowicie wydanie przez Sąd Najwyższy w Izbie Karnej wyroku z dnia 5 maja 2022 r. uwzględniającego apelację obrońców oskarżonych w przedmiotowej sprawie i uchylającego zaskarżony wyrok sądu pierwszej instancji oraz nie rozstrzygnięcie o nieopłaconych nawet w części kosztach obrony z urzędu w postępowaniu odwoławczym, powołując się na tezę 2 postanowienia składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – Izby Karnej z dnia 20 października 2009 r., I KZP 1/09. Ponadto, wskazując na treść wyroków Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 23 kwietnia 2020 r., SK 66/19 oraz z dnia 20 grudnia 2022 r., SK 78/21, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2021 r., I CSK 598/20, zwrócił uwagę na kwestię różnicowania wysokości wynagrodzenia adwokatów działających z wyboru i z urzędu jako niemającą konstytucyjnego uzasadnienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przed merytorycznym ustosunkowaniem się do wniosku obrońcy oskarżonego T. P. adw. W. A., konieczne jest wskazanie, że w istocie obrońca ten domaga się zasądzenia kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu odwoławczym na łącznie podstawie dwóch aktów wykonawczych, a mianowicie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2019 r. poz. 18, t.j.), przy uwzględnieniu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1800). Żądanie to nawiązuje do stanowiska Trybunału Konstytucyjnego wyrażonego w wyrokach: z dnia 23 kwietnia 2020 r., SK 66/19, OTK-A 2020/13, Dz. U. z 2020 r. poz. 769, LEX nr 2952994 i z dnia 20 grudnia 2022 r., SK 78/21, OTK-A 2023/20, LEX nr 3489599 (aprobowanego w postanowieniach Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2021 r., I CSK 598/20, LEX nr 3103835 i z dnia 15 grudnia 2021 r., V KK 549/20, LEX nr 3322628, w których stwierdzono, że „analiza statusu adwokatów i radców prawnych oraz ich roli w postępowaniu, w którym występują jako podmioty powołane z urzędu i zobowiązane do zastępstwa prawnego, prowadzi do uznania, iż różnicowanie ich wynagrodzenia poprzez obniżenie, w stosunku do

wynagrodzenia, jakie otrzymaliby, gdyby występowali w sprawie jako pełnomocnicy z wyboru, nie ma konstytucyjnego uzasadnienia”).

W myśl ustawy postępowania karnego rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów następuje w postępowaniu w orzeczeniu finalnym — z punktu widzenia danego etapu postępowania (art. 626 § 1 k.p.k.). Określenie właściwości funkcjonalnej sądu powołanego do wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów zostało wyrażone przez ustawodawcę w sposób jednoznaczny, tj. na drodze sprzężenia właściwości sądu z dokonaniem oceny odnośnie do tego, jaki organ w toku postępowania (który sąd) wydał „orzeczenie kończące postępowanie”, a zatem tamujące bieg postępowania w danym momencie. Skoro Sąd Najwyższy w sprawie nie wydawał orzeczenia tego rodzaju (*scilicet* orzeczenia kończącego postępowanie) — nie jest nim bowiem wydany na skutek rozpoznania apelacji skierowanych przeciwko wyrokowi Wojskowego Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 7 października 2020 r., sygn. akt So. 10/15, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2022 r., sygn. akt I KA 17/21, to tym samym nie jest on także właściwy do orzekania w przedmiocie kosztów postępowania. Wykładnia językowa — której, jak wiadomo, należy w procesie dekodowania normy prawnej przyznać prymat — wobec jednoznaczności warstwy literalnej przepisu nie pozostawia w tym zakresie żadnego luzu interpretacyjnego. Zresztą nie tylko na gruncie znacznie bardziej ogólnie ujętego przepisu Kodeksu postępowania karnego z 1928 r. (art. 557 wedle numeracji pierwotnej ustawy postępowania karnego — „W wyroku oraz w postanowieniu o umorzeniu postępowania należy zawsze orzec, kto ma ponieść koszty postępowania”), ale także na gruncie jednobrzmiącego (w porównaniu z treścią art. 626 § 1 k.p.k.) przepisu ustawy postępowania karnego z 1969 r. (art. 546 k.p.k. operował określeniem „orzeczenie kończące postępowanie”) przyjmowano, że rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów nie podejmuje ten organ, który wydał orzeczenie o charakterze kasatoryjnym i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym lub odwoławczym.

„Wyroki Sądu Najwyższego mają zawierać decyzję co do kosztów postępowania kasacyjnego zawsze wtedy, gdy nie są wyrokami uchylającymi zaskarżony wyrok, bo dopiero takie wyroki zamykają proces karny i są w możliwości prawomocnie stwierdzić, czy i kto jest obowiązany ponosić kosztą [...]”

(postanowienie składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 1930 r., sygn. II 4 k 751/29, Zb. *Orzeczeń SN – Orzeczenia Izby Drugiej (Karnej)*, z. I/1930, poz. 6). „Nie jest orzeczeniem kończącym postępowanie wyrok rewizyjny uchylający zaskarżony wyrok i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania sądowi niższej instancji. W tych wypadkach można mówić tylko o tych wyrokach jako o wyrokach swoiście incydentalnych (‘wypadkowych’)” (H. Kempisty [w:] M. Mazur (red.), *Kodeks postępowania karnego – Komentarz*, Warszawa 1976, s. 838-839).

Odnotować jednak należy w tym zakresie rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego, które — przełamując (*clara non sunt interpretanda*) jednoznaczne brzmienie art. 626 § 1 k.p.k. — dokonuje kreatywnej wykładni tego przepisu i przyjmuje, że w układach, w których w sprawie m. in. Sąd Najwyższy orzekał „nieostatecznie” (tj. nie wydał orzeczenia kończącego postępowanie), to również niekiedy ten właśnie sąd (jako sąd kasacyjny czy w przypadku postępowania karnego wojskowego — sąd odwoławczy) może zostać uznany za właściwy do rozstrzygania co do tego wycinka problematyki kosztów sądowych, który związany jest z określonym etapem postępowania: (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2009 r., sygn. I KZP 1/09, OSNKW, z. 12/2009, poz. 101). W judykacie tym wyrażono zapatrywanie, że w postępowaniu odwoławczym albo kasacyjnym, w wypadku, gdy obrońca z urzędu złożył wniosek o zasądzenie wynagrodzenia w stawce wyższej niż minimalna za udział w tym postępowaniu, to taki wniosek powinien rozpoznać sąd odwoławczy albo kasacyjny, chociażby wydał orzeczenie, które nie kończy postępowania w sprawie (wejście w życie nowych przepisów wykonawczych do Prawa o adwokaturze nie zdezaktualizowało zasadniczej myśli tego judykatu, bowiem cytowane poniżej rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 2016 r. nadal utrzymuje mechanizm uprawniający do różnicowania wysokości opłat za pomoc prawną świadczoną z urzędu przez adwokatów, zaś w powołanym przez obrońcę rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 2016 r. regulującym kwestię opłat za czynności obrończe wykonywane przez obrońcę działającego z wyboru także istnieje mechanizm zasądzenia stawek w wysokości przewyższającej stawkę minimalną). Występując z wnioskiem o zasądzenie kosztów za obronę w postępowaniu odwoławczym obrońca oskarżonego T. P. adw. W. A. powołał się także na to rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego.

Należy jednak wskazać na to, że postąpienie adw. W. A. i wystąpienie z wnioskiem o zasądzenie nieuiszczonego przez mandanta wynagrodzenia za prowadzenie obrony z urzędu nie uwzględnia należycie ani samej tezy, ani określonego kontekstu procesowego, w którym doszło do wydania powołanego orzeczenia w sprawie sygn. I KZP 1/09, który to kontekst procesowy — i to nawet wtedy, gdy podzieli się sam kierunek myślenia Sądu Najwyższego o „wycinkowym”

sposobie rozstrzygania w przedmiocie kosztów procesowych w razie wydania przed orzeczeniem kończącym postępowanie orzeczenia kasatoryjnego przez inny sąd orzekający czy to w postępowaniu odwoławczym, czy w postępowaniu kasacyjnym — *in concreto* sprzeciwia się możliwości przyjęcia, że w sprawie właściwym do orzekania w przedmiocie kosztów procesu za postępowanie odwoławcze jest obecnie Sąd Najwyższy.

Po pierwsze, trzeba podkreślić, że jakiekolwiek stanowisko interpretacyjne nieznajdujące wyraźnego oparcia w ustawie, przełamujące jednoznaczny wynik interpretacji gramatycznej i wysuwające na czoło argumentację o charakterze teleologicznym winno mieć możliwie wstrzemięźliwy charakter, limitujący zbyt daleko idące odstępstwa od wyraźnej litery ustawy, ryzykownie rozmywające trudno niekiedy uchwytną linię demarkacyjną pomiędzy zabiegami interpretacyjnymi od stanowiska noszącego znamiona prawotwórcze. Innymi słowy, stanowisko interpretacyjne odrzucające jednoznaczny wynik wykładni literalnej z powołaniem się na zidentyfikowanie istnienia istotnych momentów o charakterze celowościowym powinno mieć charakter najmniej ingerujący czy „znoszący” sens normy wyrażnie wynikający z literalnego brzmienia przepisu(-ów), bez poddawania go(ich) dodatkowym zabiegom interpretacyjnym i bez stwierdzenia, że sens normy zdekodowany li tylko przy operowaniu narzędziami wykładni literalnej ma jawnie nieracjonalny wydźwięk. Niewątpliwie uwagi te mają pełne zastosowanie do poglądu zaprezentowanego w postanowieniu SN z dnia 20 października 2009 r., skoro zdecydowano się w nim na przełamanie nie nasuwającego istotniejszych wątpliwości rezultatu wykładni językowej.

Po wtóre, odstępując od jednoznacznego wyniku interpretacji językowej art. 626 § 1 k.p.k., Sąd Najwyższy wskazał nie tyle na to, że **z a w s z e** jest dopuszczalne przełamanie klarownie rysującego się wyniku wykładni tego przepisu, lecz — z uwagi na dostrzeżenie określonych, atypowych elementów danego stanu faktycznego — zaakceptowano w postanowieniu z dnia 20 października 2009 r. możliwość wyjątkowego odstąpienia od reguły określającej sąd funkcjonalnie właściwy do rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów procesu w zakresie, w którym obejmują one wniosek o zasądzenie wynagrodzenia za obronę prowadzoną z urzędu. Ujmując rzecz w sposób węzłowy, chodzi o wyjątkową sytuację, w której obrońca składa wniosek o przyznanie wynagrodzenia za reprezentację procesową realizowaną na etapie postępowania odwoławczego lub kasacyjnego wskazując jednocześnie na to, że szczególny charakter sprawy powoduje konieczność zasądzenia wynagrodzenia za pomoc prawną świadczoną z urzędu w kwocie przewyższającej standardową wysokość opłaty przewidzianą przez akt wykonawczy. W powołanym powyżej postanowieniu Sąd Najwyższy dostrzegł potrzebę odstąpienia od skodyfikowanej w przepisie art. 626 § 1 k.p.k. zasady orzekania o kosztach przez sąd wydający orzeczenie kończące postępowanie w związku z tym, że w danej sprawie obrońca składając wniosek o przyznanie

kosztów procesu w postępowaniu kasacyjnym podniosła m. in. to że, „włożyła dodatkowy nakład pracy w związku z dokonaniem czynności w postaci złożenia wniosku w przedmiocie ‘zasadniczej wykładni ustawy’ oraz wniesienia zażalenia na zastosowanie tymczasowego aresztowania, podtrzymując tym samym zawarty w kasacji wniosek o zwiększenie stawki podstawowej wynagrodzenia za obronę z urzędu”. To właśnie położenie akcentu na tę okoliczność doprowadziło Sąd Najwyższy do wyrażenia zapatrywania wyeksponowanego w tezie publikowanej w zbiorze urzędowym orzecznictwa, w związku z uznaniem, że cyt.: „ocenny charakter tych warunków [tj. ewentualnego istnienia okoliczność uzasadniających przyznanie adwokatowi wynagrodzenia w wysokości przewyższającej standardową wysokość opłaty] prowadzi do wniosku, że ustalenia, czy zostały one spełnione do zastosowania stawki wyższej niż minimalna, powinien dokonać sąd, przed którym obrońca występował. Daje to gwarancję prawidłowego zastosowania wskazanych przepisów rozporządzenia”.

Godzi się podkreślić, że w niniejszej sprawie obrońca z urzędu nie żąda przyznania opłaty za pomoc prawną świadczoną przezeń z urzędu na etapie postępowania apelacyjnego w wysokości przewyższającej np. kwotę wymienioną w przepisie § 17 ust. 2 pkt. 6 rozporządzenia Ministra sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2019 r., poz. 18, t.j.), we wniosku przesłanym Sądowi Najwyższemu nie wskazuje także na skatalogowane w rozporządzeniu (§ 4 ust. 2) okoliczności uzasadniające zastosowanie mechanizmu pozwalającego na ustalenie wynagrodzenia za pomoc prawną świadczoną w kwocie wyższej niż przewidziana przez akt wykonawczy opłata podstawowa. Nie argumentuje także obrońca, że — rzecz jasna gdy zgodzić się z prezentowaną w judykaturze Sądu Najwyższego tezą o częściowej niekonstytucyjności niektórych postanowień zawartych w akcie wykonawczym normującym problematykę wynagrodzenia za pomoc prawną świadczoną przez adwokata z urzędu, tj. w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu — należałoby mu się w niniejszej sprawie wynagrodzenie w wysokości przewyższającej stawkę minimalną (por. warunki uzasadniające ustalenie opłaty za obronę w wysokości przewyższającej stawkę minimalną wyszczególnione w treści § 15 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie). Skoro tak, to nie ma w niniejszej sprawie potrzeby odstępowania od zasady wskazanej w przepisie art. 626 § 1 k.p.k. i — w konsekwencji — niedopuszczalne byłoby przyjęcie zaprezentowanej w postanowieniu Sądu Najwyższego sygn. I KZP 1/09 zasady "kompozytowego" orzekania o kosztach procesu.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy uznał się za niewłaściwy do orzekania w przedmiocie wniosku obrońcy o zasądzenie kosztów wynagrodzenia za obronę

świadczoną w postępowaniu apelacyjnym przed Sądem Najwyższym i sprawę przekazał do rozstrzygnięcia Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Poznaniu.

AG